

בכל מיתה שאתה יכול להמיתו (סנהדרין נג)

גליון 447

בדף נג. א"ל רבי זירא לאביי שאר הנסקלין דלא כתיב בהו סקילה דגמרי מאוב וידעוני במאי גמרי, במות יומתו גמרי או בדמיהם בם גמרי. א"ל בדמיהם דמיהם בם גמרי וכו'.

ישנם חייבי סקילה שלא כתוב בהם בפירוש שסוקלים אותם אלא הם נלמדים בגזירה שוה מאוב וידעוני שכתוב שם מות יומתו באבן ירגמו אותם דמיהם בם, וגם בהם כתוב מות יומתו דמיהם בם. ומסקנת הגמ' שהלימוד הוא מהמילים דמיהם בם. ומהמילים מות יומתו לומדים שאם אי אתה יכול להמיתו בסקילה שאתה ממיתו בכל מיתה שאתה יכול להמיתו כמו שדורשים ברוצח מות יומת המכה, שממיתו בכל מיתה. מאידך לעיל בדף מה: אמר שמואל נקטעה יד העדים פטור. מאי טעמא, דבעינן יד העדים תהיה בו בראשונה וליכא. ומי בעינן קרא כדכתיב והתניא מות יומת המכה רוצח הוא, אין לי אלא במיתה הכתובה בו, מנין שאם אי אתה יכול להמיתו במיתה הכתובה בו שאתה ממיתו בכל מיתה שאתה יכול להמיתו ת"ל מות יומת המכה מכל מקום. שאני התם דאמר קרא מות יומת. וליגמר מיניה. משום דהוה רוצח וגואל הדם שני כתובין הבאין כאחד וכל שני כתובין הבאין כאחד אין מלמדין וכו'.

משמע דרק ברוצח הדין הוא שיכול להמיתו בשאר מיתות (ובגואל הדם אפשר להורגו ע"י אחר). ואילו בסוגיין מבואר דגם בחייבי סקילה אפשר להמית במיתה אחרת. ובתוס' (בדף מה: בד"ה משום וכו') ביארו דלאו דוקא ברוצח, שכתבו דלמאן דאמר מלמדין (בשני כתובים הבאים כאחד) איכא עיר הנידחת מדכתיב הכה תכה, ונסקלין נמי (כמבואר בסוגיין). וכשיש ג' כתובים וכ"ש ד', לכו"ע אין מלמדים.

והנה במס' מכות (דף ב.) כל הזוממין מקדימין לאותה מיתה. וכתבו בתוס' (בד"ה כל הזוממין וכו') לכך פירש ר"י מקדימין הכי פירושו ודאי אתה צריך להמיתו במיתה שרצו להמית אותו אבל אם ודאי שאינן יכולים להמיתו באותה מיתה, אפ"ה נמיתם בכל מיתה שנוכל וכו'. וקשה דאמרינן פרק נגמר הדין (סנהדרין מה:): דרוצח וגואל הדם הוו שני כתובין הבאין כאחד (ורק שם אפשר להמית בכל מיתה ולא בעדים זוממין). וכן קשה דבתוספתא (פ"ב סנהדרין ה"ג, עיי"ש) תניא אבל הזוממין שאין אתה יכול להמיתן במיתה הכתובה בהן אתה ממיתם בכל מיתה, ודריש ליה מן קרא דובערת הרע מקרבך. ואמאי הא הוי רוצח וגואל הדם ב' כתובין הבאים כאחד.

ותירץ ה"ר יוסף דרוצח וגואל הדם הוו ב' כתובין הבאין כאחד לענין שלא נלמד שאר מומתין מהם להמיתם אף במיתה שאינה מד' מיתות ב"ד אבל מד' מיתות פשיטא נמיתם ככל חייבי מיתות.

מבואר בתוס' במכות שיש שני דינים. להרוג בכל מיתת ב"ד אפשר בכל מקום אבל להרוג בשאר מיתות שאינן מיתות ב"ד א"א אלא ברוצח.

אמנם בתוס' בסנהדרין מה: הקשו (בד"ה משום דהוי וכו') וא"ת בפרק אלו הנשרפין דתנן חייבי מיתות שנתערבו זה בזה ידונו בקלה, ואמר בגמרא (דף פ:): שמע מינה מותרה לדבר חמור הוי מותרה לדבר קל (דהא צריך התראה כדי להתחייב מיתה, ואם הותרה לסקילה איך יקבל סייף. וע"כ דנחשב כאילו הותרה גם עבור סייף), והיכי דייק מיניה, דשאני התם דמיתתם בכל מיתות שאתה יכול כיון דחייב מיתה. (דאם אפשר להורגו בכל מיתה הרי שכלול בהתראה שלו גם עבור שאר המיתות). וי"ל דדייק מדקתני כל חייבי מיתות אפי' הנך דלא דרשינן הכי (דהא לא בכל מיתת ב"ד אפשר להורגו בכל מיתה). א"נ בורח שאני (דדוקא בבורח אפשר להורגו בכל מיתה).

מבואר בתוס' בסנהדרין דלא בכל חיוב מיתה אפשר להורגו בכל מיתה אלא רק ברוצח וחייבי סקילה ועיר הנידחת. וזה דלא כתוס' במס' מכות שאמרו שבכל מקום אפשר להרוג בד' מיתות ב"ד, ורק לגבי שאר מיתות שאינן מיתות ב"ד אפשר רק ברוצח.

עכ"פ בתוס' במכות נתבאר שברוצח אפשר להמיתו גם במיתה שאינה ממיתות ב"ד. וכך נראה מפירושו של הר"ח (בדף מה:): שכתב על הא דאמר שמואל דבעינן קרא כדכתיב, והא כתוב ברוצח מות יומת הרוצח ומיתתו בסייף, וקיי"ל כי אם עומד במקום שאין אדם יכול להורגו בסייף, שהורגין אותו בחיצים או באבנים באיזה מיתה שיכולין וכו', עכ"ל. הרי שכתב שאפשר להורגו בחיצים שאינו מיתת ב"ד כלל.

והנה בדף מה: מבואר במשנה דשמעון בן שטח תלה נשים (מכשפות) באשקלון. ולכאורה היות ודין המכשף הוא בסקילה, הרי שסקל אותן ואח"כ תלה אותן. ומזה הביא רבי אליעזר ראייה שגם האשה נתלית. ודחו חכמים ואמרו שמונים נשים תלו, ואין דנין שנים ביום אחד. וע"כ דהיתה שם הוראת שעה לדון הרבה ביום אחד כי היו פרוצות בכשפים, ולכן גם תלה אותן לפרסומא למילתא ואין משם ראייה שהאשה נתלית. והסתפק בערוך לנר אם סקל אותן קודם או שהרגן בתלייה. וכתב בתחילה דנראה שסקלן תחילה כי אם תלאן, למה להו לרבנן להוכיח שהוראת שעה היתה כי דנו שנים ביום אחד, תיפוק ליה דדנו במיתה שאינה מד' מיתות. אך דיש להשיב דכיון דלא היו יכולים להורידן לארץ משום שלא יעשו כישוף ויברחו, ולכן היו הבחורים צריכים להגביה כולן כאחד כמו שמשמע מרש"י, א"כ אין זה הוראת שעה דבכל חייבי מיתות הדין כן שאם אין אתה יכול להמיתו במיתה הכתובה בו דמיתתו בכל מיתה שאתה יכול, וא"כ אין עצם התלייה ראייה שהרגן בהוראת שעה.

מבואר בערוך לנר שבכל חייבי מיתות אפשר להורגן בכל מיתה אפי' שאינה מיתת ב"ד. ואולי בגלל שהיו חייבי סקילה שנתרבו ממות יומת לכן דינם כרוצח אבל לשון הערוך לנר היא דבכל מיתות הדין כן. הרי שנקט דלא כתוס' במכות שדין זה הוא רק ברוצח.

והנה ברמב"ם (פי"ד סנהדרין ה"ח) כתב מי שעמד על נפשו ולא יכלו ב"ד לאוסרו עד שימיתוהו במיתה שהוא חייב בה הורגין אותו עדיו בכל מיתה שיכולין להמיתו מאחר שנגמר דינו ואין רשות לשאר העם להמיתו תחילה. לפיכך אם נקטעה יד העדים פטור. ואם היו העדים גדמין מתחילה יהרג ביד אחרים. במה דברים אמורים בשאר חייבי מיתות ב"ד חוץ מן הרוצח אבל הורג נפש שנגמר דינו ורודפין אחריו בכל דבר וביד כל אדם עד שממיתין אותו, עכ"ל. מבואר ברמב"ם שבכל חייבי מיתות אפשר להורגו בכל מיתה, וכל ההבדל בין רוצח לשאר המומתים הוא דבשאר מיתות בעינן יד העדים וברוצח לא.

ובכס"מ נתקשה בדברי הרמב"ם איך למד זאת מסוגיית הגמ'. וביאר שהרמב"ם למד שמה שמבואר בדף מה: שאני התם דאמר קרא מות יומת היינו דא"צ ביד העדים אבל לגבי להמיתו בכל מיתה אין הבדל ביניהם. אבל בליקוטי הלכות כתב החפץ חיים שנקטינן מהסוגיא בדף נג. דלאו דוקא רוצח, דה"ה בכל חיי"מ ג"כ הדין כן. וכתב בעין משפט דלכאורה יש סתירה לזה מדף מה: ועיי"ש בכס"מ דנדחק מאד בזה. ולענ"ד דסבר הרמב"ם דהם סוגיות חלוקות, ופסק כהך דהכא (נג) משום דקרא דמות יומת אייתר להכי, עכ"ד.

ובחי' ר' מאיר שמחה ביאר דהרמב"ם למד הסוגיא בדף מה באופן אחר. דבאמת בכל המיתות אפשר להרוג בכל המיתות ולא בעינן קרא כדכתיב. והא דאמרו דהו שני כתובים הבאים כאחד הביאור הוא דלהנך שני עניינים גלי קרא דלא בעינן קרא כדכתיב, חד בכל מיתה וחד דגואל הדם לאו דוקא (וברוצח אין כלל דין של יד העדים כי הדין לכתחילה הוא בגואל הדם. ואם אין גואל הדם אפשר להורגו גם ע"י אחר). אבל אין הפשט שזה שני כתובים לגבי הדין של בכל מיתות לומר שדין זה אינו נלמד בשאר מיתות.

והנה בהא דנתבאר בתוס' במכות שיש שני דינים של בכל מיתות, חקרו האחרונים האם הפשט שהרוצח חייב דוקא בסייף אלא דנתחדש דין שאם א"א בסייף אפשר במיתה אחרת של ב"ד שבעצם לא היה מחויב בה. ואם גם זה א"א אז יש דין נוסף בכל מיתה או שהביאור הוא שהרוצח חייב במיתת ב"ד אלא דיש בו חיוב לכתחילה לקבל עונש מסוים (סייף) ואם א"א לקיים דינו דלכתחילה ממיתים אותו באחד משאר מיתות ב"ד. ויש דין נוסף דאחרי שנעשה מחויב מיתה יש בו דין הריגה בכל מיתה שנוכל כשא"א לקיים בו דינו. וזה לא מעצם חיובא דידיה אלא הוא דין נוסף שהוא בר קטלא וצריכים להורגו בכל אופן. ופלפלו בזה לגבי הדין התראה איך מהני ההתראה שקיבל עבור מיתה אחרת. וגם יכול להיות נפק"מ לגבי עדים זוממין מה נכלל בזממה שלהם, ואכמ"ל. (שיעורי רבי שמואל מכות דף ב. ושיעורי רבי יחיאל מיכל סנהדרין מה).